

Suomen puolueettomuuden mahdollisuus ja puolueettomuuden turvaamistoimenpiteet vieraitten valtojen sotiessa Itämeren alueella.

Kirj. majuri N. Sario.

1. Valtion puolueettomuus ja keinot sen ylläpitämiseksi.

Kansainvälisen oikeuden nykyisen katsantokannan mukaan on puolueettomuus ominaisuus, jonka valtio saavuttaa, tai oikeastaan tila, johon se joutuu suorastaan sen johdosta, että kaksi tai useampia vieraita valtioita on keskenään sodassa. Tästä tilasta on kansainvälisessä oikeudessa määritelmä: Puolueettomuus eli neutraalisuus on sellaisen valtion oikeudellinen asema, joka pysyy erillään kahden tai useamman valtion keskenään käymästä sodasta ja sen mukaisesti siihen suhtautuu. Neutraalisuusosoikeus on niitten oikeussääntöjen yhdistelmä, jotka määräävät mainitunlaisten valtioitten (ja niitten alamaisten) suhteita sotaikäyviin valtioihin.

Tarkasti määritelty ja noudatettu puolueettomuus on aikaisemmin ollut tuntematon käsite. Vielä parisataa vuotta sitten ja useissa tapauksissa myöhemminkin — vaikka jo aloitteita asian tilan korjaamiseksi oli tehty — saattoi sotaikäyvä valtio ilman muuta ilmoittaa halusiko se kohdella valtioita, jotka eivät olleet sen liittolaisia, ystävinä vai vihollisina. Milloin pakosta, milloin taas vapaasta tahdosta sotaan sekaantumattomat valtiot avustivat sotapuolia. Puolueettomuutta loukattiin, etenkin merisodassa, vielä silloinkin, kun itse puolueettomuuden periaatteelle jo alettiin jossain määrin antaa tunnustusta. Välttämättömän tarpeen pakosta alettiin vihdoinkin jonkinlaisen oikeusturvan saavuttamiseksi laatia joitakin varmempia ohjeita (esim. Pariisin merisotaoikeusjulistuksessa v:ltä 1856) ja Haagin toisessa rauhankonferens-

sissa v. 1907 koskee sen yleissopimuksista XII puolueettomiён valtioitten oikeuksia ja velvollisuuksia merisodassa. Tärkeitä sodankäynnin lakeja säännösteleviä puolueettomuussäännöksiä sisältää v. 1909 laadittu ns. Lontoon merisotaoikeusjulistus, joka kylläkin jäi ratifioimatta. Sitä paitsi valtiot voivat keskenään solmia erikoissopimuksia täydentämään yleisiä sopimuksia. (Esim. Skandinavian valtiot jo ennen sotaa vv. 1904 ja 1902 sopivat keskenään useista puolueettomuusohjeista ja saattoivat ne vieraitten valtioitten tietoon.) Yleensä katsotaan, että yksityishenkilöt eivät voi tehdä puolueettomuusrikkomuksia ja että puolueettomuus velvoituksetkin näin ollen koskevat ja sitovat ainoastaan valtioita.

Yhteenvetona sopimuksista, jotka valtioiden välillä puolueettomuuskysymyksessä on aikaansaatu, voidaan pitää ainakin periaatteessa hyväksyttyä vaatimusta, että sotaa on käytävä niin, että puolueettomat valtiot mahdollisimman vähän joutuvat sen johdosta kärsimään vahinkoa. Puolueettomien valtioiden kyllä puolestaan tulee alistua eräiden yleisten vapauksien rajoitukseen joko sotatilanteen vallitsemisen takia tai vielä epäedullisempien rajoitusten ja selkkausten välttämiseksi. On huomattava, ettei puolueettomien valtioiden oikeuksia saa silloinkaan loukata, kun näille ei siitä koidu suorastaan aineellista vahinkoa.

Mutta vaikka on katsottava, että aikaansaadut sopimukset ja säännöt jo paljonkin suojaavat puolueettomien valtioiden oikeuksia ja vaikka ne selvittävät miten sotaakäyvät eivät saa puolueettomia valtioita kohdella tai loukata ja miten näiden tulee taas puolestaan suhtautua sotaakäyviin, niin osoitti viimeksi maailmansota, että sopimusten ja säännösten vaikutus ei ole ilman tukea voimassa ja että sotaakäyvät joko yksinkertaisesti kumoavat ne tai joka tapauksessa toimivat niiden vastaisesti, jos katsovat omien etujensa sitä vaativan, vaikkakaan usein eivät tahallisesti tahtoisikaan lisätä vastustajien lukua ja tehdä puolueettomuusrikkomuksia. Tämän vuoksi on valtioilla puolueettomuuden puoltamisoikeus, ja sitä edellyttää jo Haagin sopimuksen 10. art. *Puolueeton valtio torjuu niinmuodoin — tarpeen tullen asevoimalla — puolueettomuuden loukkaukset, eivätkä sotaakäyvät voi sitä pitää sodan aiheena.* Ja tästä johtuu: jos siis pieni rannikkovaltio haluaa jommoisenkin arvonannon ja itsenäisen aseman sotaakäyvien välillä ollessaan saavuttaa, niin *pitää sillä olla sellainen puolustus, joka voi täydellä*

todella ja tehokkain keinoin torjua puolueettomuuden loukkaukset. Puolueettomuudenkin turvaaminen vaatii sotavalmiuden ylläpitoa.

Maailmansodan aikana esim. Skandinavian valtiot: Ruotsi, Norja ja Tanska sekä Hollanti joutuivat varsin tehokkaasti huolehtimaan puolueettomuusturvastaan, niiden meripuolustusvoimat mobilisoitiin heti sodan alussa ja näitten maitten laivastot, kiinteä rannikkopuolustus ja merenkulkuhenkilökunnat suorittivat niin materiaaliin kuin henkilökuntaan nähden verraten rasittavaa palvelusta puolueettomuuden ylläpitämiseksi ja merenkulun sekä kalastuksen turvaamiseksi koko sodan ajan vv. 1914—18. Puolueettomuuden loukkauksia sattui varsin tiheästi ja useat niistä saatiin vain meripuolustuksen väliintulolla torjutuksi ja varmaan sangen paljon niistä jäi jo puolueettomuusturvan olemassaolon takia tekemättä.

2. Puolueettomuuden loukkaukset.

Puolueettomuuden loukkauksina on ensiksikin pidettävä kaikkia sotaikäyvien puolueettoman valtion rannikkovesialueella suoritettavia vihollisuuksia, joista puolueeton valtio voi tavalla tai toisella vaatia hyvitystä. Jos jokin sotaikäyvän valtion laivoista vain kulkee puolueettoman alueveden kautta, niin sitä ei vielä pidetä puolueettomuuden loukkauksena, ja laiva saa vieläpä tällöin ottaa puolueettoman luotsin puolueettoman valtion luvalla. Puolueettomien satamien tai vesialueiden ottaminen tukikohdiksi viholliseen kohdistettuja sotatoimia varten, samoinkuin sotaikäyvien radiolennätinasemien käyttö siellä, on kielletty. Puolueeton valta ei saa luovuttaa sotaikäyväälle vallalle sotalaivoja, ampumatarpeita eikä sotatarvikkeita, ei myöskään maa-alueita käyttöön. Kuitenkaan ei puolueeton valtio ole velvollinen estämään viemästä maasta tai kuljettamasta maan kautta minkä hyvänsä sodankävijän laskuun aseita, ampumatarvikkeita eikä yleensä mitään, mistä voi olla hyötyä armeijalle tai laivastolle. Puolueettoman valtion satamissa ei saa varustaa alusta, joka on aiottu vihollisuuksiin sen kanssa rauhassa olevaa valtiota vastaan. Sellaisen aluksen lähtöä satamista ei ole sallittava. Sotaikäyvän valtion sota-aluksen viipymistä puolueettoman valtion satamissa yleensä koskee ns. 24 tunnin

sääntö, johon erikoisolosuhteet sallivat eräitä poikkeuksia. Ns. kolmikuukautissääntö määrää, ettei laiva saa uudistaa polttoainetarvastaan samassa puolueettomassa satamassa ennenkuin kolmen kuukauden kuluttua. Lyhyesti esitettynä ovat nämä tärkeimmät puolueettomuussäännöt Haagin 2. konferenssin XII yleissopimuksen mukaan.

3. Mitä rannikko- ja merialueita puolueettomuus koskee.

Siihen alueeseen nähden, jolla puolueeton valtio saattaa oikeuksiaan valvoa ja puolueettomuusturvaansa ylläpitää, on erimielisyyttä olemassa. Aava meri on yleensä tunnustettu vapaaksi, yhteiseksi vesialueeksi, mutta rannikkomeri kuuluu määrätylle etäisyydelle saakka rantavaltion alueeseen ja sen hallinnon alle, vaikkakin suvereenisen vallan käyttö tällä alueella on etenkin rauhan aikana oleellisissa suhteissa rajoitettu. Tässä suhteessa muodostaa rannikkomeri eräänlaisen väliasteen toiselta puolen avoimen meren ja toiselta puolen satamien ja valtion ominaisvesien (jokien, kanavien, järvien) välillä. Yleensä tarkoitetaan rannikkomerellä sitä meren osaa, jota rantavaltio kykenee hallitsemaan. (Kirjassaan »De dominio maris» v. 1702 Bynkershoek määritteli rannikkomeren ulottuvaisuuden sanoilla: »Terrae dominium finitur ubi finitur armorum vis», maan valta-alue loppuu siellä, missä loppuu aseiden voima.) Oikeastaan siis on ollut määräävänä seikkana, kuinka laajaa alaa tekniikan kehityksestä riippuen on ollut mahdollista maalta käsin hallita. Varsin useissa kansainvälisissä sopimuksissa on tämä etäisyys määrätty kolmeksi meripeninkulmaksi (5,556 m) luettuna luodeveden alimmasta korkeudesta, tämä mitta kun on likipitäen aikaisempaa kanuunankantamaa vastaava, jota matkaa se ei nykyään lähimainkaan vastaa. Kolmen meripenkin etäisyys ei ole yleisesti tunnustettu normi, vaan katsotaan myöskin, että se suhteellinen kanuunankantama, mikä parhaiten vastaa rantavaltion vallankäyttömahdollisuuksia ja sen suojan tarvetta, on paras normi. Kuten esityksen alussa jo on osoitettu, kuuluu sotakäyvän valtion rannikkomeri sotänäyttämöön, mutta puolueettoman valtion rannikkomeri on puolueetonta aluetta, jolla vihollisuuksiin ryhtyminen on kielletty.

4. Suomen asema Itämeren rannikkovaltiona.

Aikaisempina vuosisatoina on Itämeri ja tällöin erittäin suuressa määrässä Suomen rannikkomerialue ollut kiistakenttänä Ruotsin ja Venäjän välisissä sodissa. Näissä sodissa oli Ruotsi merisotaan nähden aina 1700-luvulle saakka ylivoimainen aina Suomenlahden perukoita myöten, mutta suuren pohjan sodan ja sen yhteydessä tapahtuneen Venäjän laivaston nopean muodostumisen jälkeen siirtyi yliote Venäjälle, kun taas Ruotsi kykeni vain aika ajoin (esim. Kustaa III sodassa 1789—90) saamaan tilapäisiä menestyksiä merellä. 1700-luvun monet Ruotsin—Venäjän laivastojen meritaistelut taisteltiin melkein kokonaan joko Suomen rannikkovesillä (saaristolaivastot) tai Suomenlahdella (avomerilaivastot).

Maailmansodan aikana Saksan laivasto oli valtatekijänä Itämerellä, kunnes sodan tunnetut loppuvaiheet saattoivat kummankin valtion, niin Venäjän kuin Saksan, lamaannustilaan, pysähdyttäen niiden laivastokehityksenkin ja asettaen Itämeren kysymyksenkin aivan uudenmuotoiseen vaiheeseen, kun meren ranta-alue jakaantui useille pienille valtioille ja *Saksan sekä Venäjän heikkouden tila antoi muille suurvalloille vapaamman toiminta-alueen Itämeren intressipiirissä*. Nykyään Venäjä osoittaa ilmeisiä toipumisoireita maailmanpoliittisena valtatekijänä, ja myöskin Venäjän vanha pyrkimys länteen johtavien meriteiden herruuteen ja johtosemaan Itämerellä on edelleen olemassa. Saksan vastapaino ei vielä nykyisellään ole riittävä, vaikka sen laivaston nopea kasvu onkin jo odotettavissa. Nykyään on kuitenkin eräs mahtava tekijä Itämerelläkin otettava huomioon. Maailmansodasta saamiensa kokemusten perusteella Englanti ei voine sallia sellaista asiaintilan uudistumista, mikä merkitsisi yhden vallan yksinvaltaa Itämerellä. *Itämeri sen vuoksi on Englannin kiinteän huomioinnin esineenä*. Venäjän taholta on juuri epäilemättä Englannin vaikutuksen ehkäisemiseksi, mm. aikoinaan esitetty, että Itämerestä tehtäisiin *mare clausum*, so. että tämä meri, samoin kuin Mustameri aikaisemmin, suljettaisiin kokonaan sen ulkopuolella olevien valtioiden sotalaivoilta. Tällaiseen järjestelyyn Englanti ei tietenkään suostune. Itämeren pienet valtiot — Suomi mukaan luettuna — eivät tästä toimenpiteestä myöskään hyötyisi. *Mare clausum tie-*

täisi, voimasuhteet huomioon ottaen, sitä, että heikommat merivallat tulisivat vahvimasta riippuvaisiksi.

Itämeren sulkeminen olisi vain siinä tapauksessa jotenkin ajateltavissa, että meri samalla neutralisoitaisiin. Kun tällaisen puolueettomuussopimuksen aikaansaaminen sopivilla ja pysyvillä takeilla ei kuitenkaan näytä todennäköiseltä, niin olisi uskallettua luopua siitäkin kuitenkin jommoisestakin turvallisuustakeesta, minkä heikomille valtioille tuottaa mahtavampaa vastaan muitten suurvaltojen laivastojen mahdollisuus tarvittaessa esiintyä auttajana. Tosin ei tietysti muiden suurvaltojenkaan esiintyminen Itämerellä takaa täyttä turvallisuutta. *Neutralisointi ei myöskään milloinkaan ole mikään vankka tuki ja suoja.* Heikomman edut voidaan aina uhrata. Suurvaltopolitiikka aina heilahtelee odottamattomasti, joten pienet valtiot vain hyvän itsensäilytysvaiston viittaamalla varovaisuudella voivat jollakin tavalla sitoa kohtalonsa suurvaltojen yrityksiin.

Suomella on hallussaan pitkä rannikko Itämeren ja sen lahtien rantavaltiona. Mutta Suomella on myös eräitä luontaisia, puolustusta helpottavia etuisuuksia. Sellaisina on pidettävä saaristosuojaa, jos sitä nimittäin käytettävissä olevin liikkuvin ja kiintein voimin tuetaan, ja sellaisena pitäisin sitäkin, että pitkä maaraja ei ole kokonaisuudessaan eikä edes suurelta osaltaan hyökkäyskohteeksi soveltuva, vaan vain rajoitetut osat siitä verraten helposti määritellyin kohtein soveltuvat suuremman maahantunkeutumisyrittäksen suorittamiseen. Kauppateitä ulkomaille on useampia ja eri suunnille ja osa niistä verraten helposti suojattavia, esim. Pohjanlahden yli kulkevat, jotka samalla ovat lyhyimmät meritiet.

Näillä, siis samoilla edellytyksillä, mitkä sillä on sodankäyntiä varten, voi maamme turvata puolueettomuuttaan, vaikkakin *pitkät valvonta-alueet, vähäinen liikkuva materiaali, sotaikäyville soveltuvien tukikohtien runsaus ja voimakkaan sekä poliittisesti erikoisasemassa olevan rajanaapurin olemassaolo* tekevät tehtävän sangen rasittavaksi, varovaisuutta, harkintaa, mutta samalla päättäväistä esiintymistä vaativaksi. Erikoisen kohtalokkaiksi poliittisiksi kompastuskiviksi voivat ulkosaaremme: Ahvenanmaa, Suursaari, Lavansaari, Tytärsaari ja Seiskari muodostua. Niiden turvaaminen puolueettomuuden loukkauksilta voi varsin helposti tulla ylivoimaiseksi tehtäväksi. Toiselta puolen

on Haagin XII yleissopimuksessa säännöksiä, joiden sisällöstä ilmenee se yleinen periaate, että *puolueettomalta valtiolta ei voida vaatia voimainponnistuksia, jotka ovat ilmeisessä epäsuhteessa sen käytettävissä oleviin keinoihin*. Etenkään ei puolueettomalta valtiolta, jolle ns. takuuvaltiot eivät ole antaneet ajoissa tehokasta apua, voida vaatia tällaista uhrautumista, enempää kuin mitä se itse katsoo voivansa omat etunsa huomioon ottaen tehdä. Ahvenanmaan saarten neutralisoimista ja linnoittamattomuutta koskevasta sopimuksesta, jonka Suomi 22/1 —22, on ratifioinut, otettakoon 7 art. II kohta tähän Suomen velvoituksen toteamiseksi: »Jos Ahvenanmaan saaria, taikka niiden kautta Suomen mannermaata vastaan suunnattu äkillinen hyökkäys saattaisi vyöhykkeen puolueettomuuden vaaraan, on Suomen ryhdyttävä vyöhykkeellä tarpeellisiin toimenpiteisiin hyökkääjän pysäyttämiseksi taikka torjumiseksi, siksi kunnes Korkeat Sopimuksentekijät tämän sopimuksen määräysten mukaan saattavat puuttua asiaan puolueettomuuden arvossa pitämiseksi.»

Koska Ahvenanmaan sopimuksen (1921) määräykset ovat jossain määrin epäselviä, niin on vaikeata kussakin tapauksessa ratkaista, mikä on sallittua, mikä ei. Niinpä sanotaan 6. artiklassa: »Sodan aikana pidetään vyöhykettä puolueettomana alueena eikä sitä saa välillisesti eikä välittömästi käyttää tarkoitukseen, joka on jossain yhteydessä sotilaallisten toimenpiteiden kanssa.» Helposti ei voida päätellä, mikä on tarkoitus, joka on jossain yhteydessä sotilaallisten toimenpiteiden kanssa. Senpä vuoksi onkin (esim. tri Söderhjelm) esitetty, ettei siihen ole luettava kaikkia toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa sodankäyntiin, kuten esim. elintarvikkeitten ja muitten sodankäynnille välttämättömien tarvikkeitten hankintaa, vaan tällaisina on pidettävä ainoastaan niitä, jotka suorastaan voivat vaikuttaa taktilliseen tilanteeseen, esim. joukkojen keskitystä alueelle tai muuta sen tapaista. Poikkeustapauksissa voidaan sopimuksen estämättä verraten suuriakin meri- ja ilmavoimien sekä armeijan joukko-osastoja sijoittaa järjestyksen ylläpitämiseksi Ahvenanmaalle, tosin vain väliaikaisesti. On huomattava, että sopimuksen mielessä on edelleen rauhanaikaa Suomeen nähden se aika, jolloin Itämerellä käydään sotaa, johon Suomi ei ole osallistunut.

Voimme sanoa, että Ahvenanmaa tulee vaikeuttamaan Suomen

puolueettomana pysymisen mahdollisuutta sangen todennäköisesti. Ahvenanmaalle tai sen alueen kautta Suomen manteelele kohdistetun hyökkäyksen johdosta tulee — sopimuksen mukaan — Suomen ryhtyä kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin hyökkäyksen torjumiseksi tai sen karkottamiseksi, joka uhkaa puolueettomuutta, kunnes puolueettomuuden taanneet Ahvenanmaan sopimuksen allekirjoittajavallat ehtivät puuttua asiaan. Nämä määräykset koskevat siis sellaisia tapauksia, ettei ainoastaan vaara ole uhkaamassa, vaan Ahvenanmaan puolueettomuutta on jo loukattu joko laivasto-operaatioitten tai maihinnousujen muodossa. Tällöin on Suomella oikeus turvautua kaikkiin käytettävissä oleviin keinoihin sopimuksen estämättä, ja se saattaa vieläpä pyytää apua ulkovalloilta, mieluummin kuitenkin niiltä, jotka ovat allekirjoittaneet Ahvenanmaan sopimuksen. Kun tällaisen avun hankinta joka tapauksessa vie runsaasti kallista aikaa, niin useimmat tilanteet jäänevät kuitenkin sellaisiksi, että Suomen on yksin puolustettava Ahvenanmaata. Nykyisen mielipiteen mukaan lienee paikallaan todeta, että hyvin linnoitettu Ahvenanmaa olisi ollut suuremmaksi turvaksi Suomelle ja myöskin Ruotsille kuin edellä monesti mainittu kansainvälinen sopimus.

Kuten edellä on esitetty, muodostaa Ahvenanmaa poikkeuksellisen alueen valtiossamme puolueettomuuden turvaamistehtävään nähden. Mitä taas valtakunnan muihin alueisiin tulee, niin riippuvat niiden suhteen puolueettomuuden mahdollisuus samoin kuin toimenpiteet puolueettomuuden turvaamiseksi mitä suurimmassa määrin käytettävissä olevista omista voimakeinoista ja niiden käytöstä ko. tehtävässä. Voidaksemme arvioida, mihin toimenpiteisiin niin koko maanpuolustuksen kannalta kuin erikoisesti meripuolustuksen osalta on ryhdyttävä, on ensin tarkastettava, mitä sotatoimia sotaikäyvät saattavat Suomen alueilla suorittaa, ts. minkälaiset puolueettomuuden loukkaukset ovat odotettavissa.

5. Sotaikäyvien mahdolliset toiminnot Suomen alueella ja niiden torjuminen.

Jos Itämeren ulkopuolinen valtio joutuisi käymään sotaa esim. N.-Venäjää vastaan, niin on huomattava, ettei sillä olisi omaa tukikohtaa toimintaansa varten, josta seuraa, että tällainen

toimintatukikohta on hankittava. Saattaa olla, että sotaan johtaneet olosuhteet olisivat kehittyneet siten, että ko. valtiolla olisi täällä tukenaan jokin Itämeren rannikkovaltioista, jolloin Suomen puolueettomuus voisi vielä jäädä loukkaamattomaksi ja mahdollisesti ei ristiriitaa aiheuttavia kysymyksiä esiintyisi. Mutta voi myöskin sotatointen kehitys tehdä vieraalle vallalle aivan välttämättömäksi tukipaikan tai tukialueiden hankkimisen juuri Suomenlahden pohjoisrannikolta (Suomen satamista tai saaristosta) eli Ahvenanmaalta, jotta se voisi estää vihollisen sitä käyttämästä tukikohtanaan. Tällöin myös Suomenlahden ulkosaaret voivat helposti joutua valtauskohteiksi. Näin ollen Suomen puolueettomuus loppuisi varsin lyhyeen. Pitkän jälkikuljetuksen vuoksi poltto- ja voiteluaineitten sekä monenlaisten muitten tarvikkeiden saanti puolueettomasta Suomesta saattaa tulla kyseeseen, samoin myrskyjen ja tappioiden aiheuttaman suojan ja korjausten tarve. Tulee olemaan Suomelle varsin vaikeata koettaa tarkasti soveltaa edellä määriteltyjä, puolueettomuusvelvoitusten sille asettamia toimenpiteitä antamatta aiheita syytöksiin toisen sotivan puolen suosimisesta. Huomioon otettava seikka on myöskin, että Suomenlahti tarjoaa taisteleville sangen ahtaan liikkumistilan, joten ne voivat varsin helposti joutua jatkamaan vihollisuuksia rantavaltioiden aluevesillä. Voidaan ajatella, että jompikumpi sotaa käyvistä pyrkii sulkemaan Suomenlahden rannasta rantaan miinoituksilla estääkseen tai rajoittaakseen vastustajan laivasto-toimintaa. Sotakieltotavaran kuljetuksen estämiseksi voivat sodassa olevien merivoimat suorittaa pitkillä Itämeren kauppaväylillä tarkastusta, mikä saatetaan ulottaa puolueettomille alueille, joiden kautta väylät osaksi kulkevat. Vaikka Venäjällä puolestaan onkin Suomenlahdella tukikohtansa, niin nykyään sillä ei niitä ole varsinaisen Itämeren solmukohdassa Saarenmaan—Ahvenanmaan tienoilla. Se siis saattaa kiirehtiä — puolueettomuusloukkausten uhallakin — valtaamaan hyvissä ajoin eräät tavoitteet, joiden joutumista viholliselle se haluaa estää. Todennäköisiä ovat eräät miinoitustoimenpiteet Suomenlahdella ja Itämerellä heti sodan alkaessa, joihin sitten liittyvät sodanaikaiset taktilliset miinoitukset.

Kaikkien näiden puolueettomuutta loukkaavien tai vaarantavien toimenpiteiden torjuminen vaatii Suomelta vastatoimen-

piteitä, ja sitä paitsi joka tapauksessa sotaan sekaantumisen vaara on varsin suuri.

Ensi sijassa uhka koskee Suomenlahden rannikkoa ja saaristoa sekä Ahvenanmaata, joilla alueilla on odotettavissa erilaatuisia puolueettomuuden loukkauksia. Vihollislaivaston väijyntä voidaan edullisesti suorittaa saaristostamme käsin, sen sotatoimilinjojen katkaisu samoin, vihollista voi paeta rannikon turviin, omaa kauppamerenkulkuamme ja vapaata liikkumistamme merellä saatetaan vakavasti häiritä, samoin kuin myös kalastuselinkeinon harjoittamista jne. Pohjanlahden suhteen olisi heti puolueettomuustoimenpiteiden yhteydessä ryhdyttävä varokeinoihin ja järjestylihin kaupankäynnin suuntaamiseksi Pohjanlahden satamiin ja alueen turvaamiseksi yllätysten varalta. Laatokan aluetta ja maarintamiamme eivät sotaikäyviin toimenpiteet puolueettomuutemme aikana häirinne, mutta koska huomioon on otettava muilla alueilla helposti syttyvien ristiriitojen uhka, niin on varotoimenpiteet jossain määrin ulotettava näitäkin rintamia koskeviksi.

6. Puolueettomuuden turvaamisen aiheuttamat toimenpiteet ja niiden suorittaminen.

Puolueettomuuden turvaamiseksi välttämättömät ja sallitut toimenpiteet voimme jakaa esim. seuraaviin ryhmiin:

- 1) Suomen puolueettomuutta koskevien julistusten, määräysten ja ohjeiden laatiminen sekä tiedoittaminen;
 - 2) Merivoimien liikekannallepano (joko osittain tai kokonaan) puolueettomuusturvaa ylläpitämään;
 - 3) Mahdollisesti eräiden armeijan joukko-osastojen liikekannallepano ja keskitys puolueettomuusturvaa silmällä pitäen;
 - 4) Merenkulkuviranomaisten toimenpiteet merimerkkien käytön järjestämiseksi, merenkulkijain opastamiseksi ja varoittamiseksi.
- Erikoisesti kohdistuvat suoritettavat toimenpiteet tällöin:
- 1) Kauppamerenkulun ja kalastuksen turvaamiseen;
 - 2) Miinavaaran torjumiseen;
 - 3) Omien ulkomailla olevien kansalaisten suojelemiseen ja
 - 4) Ulkomaille yhdistävän kaapeli- ja radiolennätinyhteyden puolueettomuuden suojaamiseen.

Koska puolueettomuus aiheutuu vieraitten valtioiden välisen sotatilan välttämättömänä seurauksena, niin ei erityinen puolueettomuusjulistus ole tarpeen. Kuitenkin sellaista julistusta käyttävät etenkin sodankävijäin lähinaapurit ja yleensä valtiot, joiden etuja ja turvallisuutta syntynyt sota aivan erikoisesti koskee. Jos rauhanaikainen lainsäädäntö ja annetut määräykset eivät sisällä riittäviä ohjeita ja tietoja niistä velvollisuuksista, joita valtion puolueettomuudesta johtuu alamaaisille ja muille puolueettomalla alueella oleskeleville ja toimiville, niin on ohjeita ja määräyksiä täydennettävä.

Merivoimien osalle tulee merivartiopalveluksen suorittaminen, suojamiinoitukset, merenkulun suojaaminen saattamalla kauppa-laivoja tai suojaamalla vartioketjuilla kulkuväylät (esim. Pohjanlahden yli johtavien väylien suojaaminen suorittamalla vartiota lahden suosassa). Reservistä tulleen henkilökunnan koulutus on suoritettava, ja tämä tehtävä on varsin vaativa, koska tällöin vaaditaan suuri sotavalmius laivastolta. Merenkulkua varten on suoritetuista miinoituksista valmistettava selostus. Siviiliviranomaisten ja merivoimien toimihenkilöiden (tässä etenkin merenkulupalalla toimivat henkilöt ovat kyseessä) keskinäiset suhteet on järjestettävä niin, ettei hankauksia pääsisi syntymään ja että asioiden käsittely sujuisi nopeasti. Laivastolle (pääasiallisesti sen kevyelle osalle) tulee suoritettavaksi kaappausten estäminen aluevesillä, merenkulun ja kalastuksen sekä saaristoasukkaiden avustaminen ja turvaaminen. Merivartiopalveluksessa avustavat niitä lähinnä toimintaan asetetut meri- ja ilmavartioasemat. Sekä laivasto että vartioasemat voivat saada suorittaakseen väyläjärjestelyitä (loistojen ja merimerkkien poistoa yms.).

Ilmavoimat suorittavat, niin suuressa määrässä kuin niiden käytettävissä oleva materiaali sallii, tiedustelua pitkin rannikkoa ja rannikkomerialueella huomioiden puolueettomuusloukkauksia ja mahdollisia miinoituksia joko aluevesialueella tai meille tärkeillä kulkuväylillä sekä kalastuspaikoilla. Niiden materiaalia ei kuitenkaan olisi kovin paljon tässä tilanteessa rasitettava.

Samanaikaisesti kuin laivasto, ovat myös eräät rannikkolinnakkeet (tärkeimmät niistä, pääkulkuväyliä, tukiasemia ja hallinto- sekä kauppakeskuksia suojaavat) ja ilmatorjuntatykistö pantava liikekannalle. Rannikkupuolustuksen käytettävänä olevat

paikalliset merivoimat laskevat miinoituksia sopivien tukiasemapaikkojen ja sisääntuloväylien suojaksi. Miinoituksilla on — kuten edellä jo toisessa yhteydessä mainittiinkin — suojattava myös nimenomaan neutralisoitujen valtakunnan osien, Ahvenanmaan saariryhmän neutraalisuutta. Miinoituksista on tiedoitettava merenkulkijoille.

Linnakkeitten on valvottava niitä ympäröivää rannikkomerialuetta (niiden käytettäviksi voidaan antaa vartioaluksia) ja on niillä yleensä radioasemat. Linnakkeitten on kyettävä yhteyttä varten sekä omien että vieraitten laivojen kanssa käyttämään merkinantoyhteyttä. Linnakkeitten yllä on kaikenlainen, niin siviili- kuin sotilaslento kiellettävä alasampumisen uhalla.

Merenkulkuviranomaisten on yhteistoiminnassa meripuolustuksen kanssa ja laadittujen suunnitelmien mukaisesti suoritettava merimerkkien ja vilkkujen tarvittava uudestijärjestely.

Merikarttalaitoksen sekä luotsi- ja majakkalaitoksen toimesta on järjestettävä uusia kulkuväyliä ja parannettava vanhoja sekä laadittava tiedoitukset estämään merenkulkijoita purjehtimasta miinoituksilla vaarannettuja alueita. Nämä toimenpiteet ovat siksikin tärkeät, kun sotilaallisista syistä suuri osa majakoista ja vilkuista on mahdollisesti sammutettava, mikä suuresti vaikeuttaa purjehdusta, etenkin meikäläisen saariston kaltaisessa merimaastossa.

Kauppalaivoille on saatettava tietoon ilmoitukset merenkulkuesteistä, miinavaarasta, muutetuista sotakieltotavaramääräyksistä ja väylillä vaarojen välttämiseksi noudatettavista erikoisista kulkutavoista.

Sotaikäyvät valtiot saattavat selittää eräät vesialueet vaaralliseksi alueiksi puolueettomillekin laivoille, joko siksi, että vastapuoli väärinkäyttää puolueettomia lippuja tai että sodankäynti on alueella niin aktiivista, että äärimmäinen varovaisuus on puolueettomille kauppalaivoille tarpeen. Tällaisissa tapauksissa on tärkeätä, että laivat helposti ja varmuudella voidaan todeta puolueettoman valtion omaisuudeksi. Parhaana keinona on tällöin muodostaa kauppalaivoista sotalaivojen johtama *saattue*, jolloin sotalaivojen läsnäolo tekee saattueen laivojen kansallisuuden helposti havaittavaksi. Saattavien sotalaivojen tulee tällöin vastata siitä, ettei saatettavilla kauppalaivoilla kuljeteta sotakieltotavaraa.

Toisena keinona on, että kauppalaivat maamme aluevesillä pysyt-
täytyvät vartiolaivojemme lähetyvillä, jolloin ne ovat näiden suo-
jassa niin kauan kuin kulkevat rannikkomerellämme.

Maailmansodan lähimpinä jälkivuosina eritoten, mutta vielä
näihin astikin on Suomikin saanut varsin runsaasti käytännöllistä
kokemusta miinavaaraan nähden ja samaten se on saanut olla
osallisena sen torjumisessa. Venäläisten ja osaksi saksalaisten las-
kemia miinoja on Itämerellä ja Suomen- sekä Pohjanlahdella ollut
tavattoman suuret määrät. Laivastomme olemassaolon alkuvuo-
sina juuri miinanetsintälaivueemme oli muuhun laivastoon verra-
ten suuri muodostelma ja se sai suorittaa pitkät ajat raskasta ja
vaarallista työtä, ennenkuin suuret miinakentät aluevesistämme
oli raivattu. Samanlainen työ tulee kyseeseen puolueettomana
valtiona oltaessakin. On nimittäin tärkeätä kauppamerenkul-
kuamme simällä pitäen, että niin ulko- kuin kotimaiset laivat saat-
tavat jommoisinkin turvallisuustakein saapua satamiimme tar-
vitsematta pelätä yllättäviä miinoituksia. Meidän on sen vuoksi
tarkoin pidettävä silmällä sotaakäyvien miinoitusyrityksiä, tral-
lattava pois aluevesiämme vaarantavat miinoitukset, tiedoiteta-
tava puolueettomuusturvaksi lasketuista miinakentistä ja jatku-
vasti tarkistettava kulkuväylien käyttökelpoisuus. Erikaisen
nopeaa ja huolellista toimintaa vaatii ajelehtivien miinojen vaa-
rattomaksi tekeminen.

Puolueettoman valtion on pyrittävä suojelemaan sotaakäyvissä
maissa olevia kansalaisiaan. Joissakin tapauksissa tällöin omien
sotalaivojen läsnäolo on tarpeen, esim. jos heidän asumapaikkansa
ovat aivan taistelualueella ja he haluavat turvautua sotalaivaan
joko vaaran ajaksi tai muuttaen samalla kotimaahansa takaisin.
Tällöin myös voidaan valvoa, ettei puolueettoman valtion alamai-
sia pakoteta ryhtymään avunantoon tai osanottoon sotaakäyvien
vihollisuuksiin.

Kaapeliyhteys ulkomaiden kanssa ei ole sopimustietä turvattu.
On vain eräitä yleisen mielipiteen herättämiä periaatteita, miten
sotaakäyvien pitäisi niiden suhteen menetellä. Puolueettoman
maan aluevesillä ei viholliselle kuuluvaa kaapelia saa katkaista,
koska katkaiseminen on sotoimi ja siis puolueettomuutta louk-
kaava. Puolueettoman maan ja jonkin sotaakäyvän maan välinen
kaapeli voidaan hävittää sotoimien sitä vaatiessa niin avomerellä

kuin sotaikäyvän valtion rannikkovesillä. Koska kuitenkin puolueettomalla valtiolla on kaapelista etua, niin kaapelia ei saa hävittää, jos tämä valtio asettaa riittävät takuut siitä, ettei sotaa koskevia tiedoituksia sen puolelta lähetetä sotaikäyvään maahan. Kaapelia, joka yhdistää puolueettoman maan välisiä paikkakuntia tai kahta puolueetonta valtiota keskenään ei missään tapauksessa saa hävittää. Sama koskee radiolennätintä (jonka rannikolla sijaitsevat asemat sotaikäyvät laivastot helposti voisivat hävittää).

Armeijaan nähden riittänee, ellei ilmeinen sodanuhkatilanne ole alun perin kyseessä, eräiden joukko-osastojen sijoittaminen uhanalaisimmille alueille, mutta mikäli sodanuhka on varteenotettava, sikäli myös sen edellyttämät toimenpiteet luonnollisesti tulevat suoritettaviksi.

Yhteistoiminta muiden puolueettomien valtioiden kanssa saattaa tulla kysymykseen. Se saattaa käsittää yhteisten kaupallisten etujen valvonnan, yhteyksien suojaamisen ja yhteisenä vaarana olevien puolueettomuusloukkausten torjumisen. Paitsi puolueettomuusturvan sotilaallista vahvistumista, merkitsevät nämä keskinäiset avustamissuhteet suurta helpotusta puolueettomuusturvan aiheuttamien melkoisten kustannusten jakaantumisen muodossa.